

- **שם המחקר :** אינטליגנציה רגשית בקרב מתבגרים ומבוגרים עם מוגבלות שכלית, בהשוואה למתבגרים ומבוגרים עם התפתחות תקינה: נתיב לקוי, יציב או מתמשך – מחקר אקספולורטיבי
- **שנה :** 2025
- **סוג מחקר :** דוקטורט
- **מס' קטלוגי :** 890-664-2021
- **שמות החוקרים:** נורית פרופ, בהנחיית : פרופ' בתיא-חפציבה ליפשיץ
- **רשות המחקר:** אוניברסיטת בר אילן

מגבלות, מחקרי המשך והשלכות יישומיות

מחקר זה נערך בסיוע מענק מקרן שלם.

מגבלות המחקר והמלצות מחקריות

1. **גודל המדגם -** במחקר הנוכחי השתתפו 109 נבדקים: 55 משתתפים עם מש"ה (50.5%) ו- 54 משתתפים הינם עם התפתחות תקינה (49.5%). במחקרים עתידיים מומלץ להגדיל את המדגם ולכלול גם משתתפים מבוגרים יותר בגילאי 40-60, על מנת לתת תוקף לממצאי המחקר הנוכחי.
2. **מחקר רוחב (Cross sectional study) -** המחקר הנוכחי הנו מחקר רוחב, בו נערכה בדיקה במדדי אינטליגנציה רגשית בין נבדקים שונים בקבוצות גיל שונות: מתבגרים ומבוגרים. יתרונה של מתודולוגיה זו הוא בצמצום הסיכון לנשירה של הנבדקים בשל חוסר שיתוף פעולה, איבוד עניין, איבוד הנעה או תמותה. אולם יש להתייחס לממצאי מחקרי הרוחב בזירות (Caruana et al., 2021; Prasher, 1999; Salthouse, 2010), בעיקר בשל 'אפקט קוהורט' ('Cohort effect'). לפי אפקט זה, מיומנויות שנלמדו ע"י משתתף בגיל מסוים, יכולות לבוא כיום לידי ביטוי באופן שונה בקרב משתתף בן אותו גיל בשל שינויים בין-דוריים, תרבותיים, חברתיים וחינוכיים שחלו במהלך השנים. עם זאת, Kaufman (2001) מצא נתיבי התפתחות זהים של אינטליגנציה קריסטלית ופלאואידית הן במחקרי רוחב והן במחקרי אורך באוכלוסייה עם התפתחות תקינה. על מנת לתקף את ממצאי המחקר הנוכחי מומלץ לערוך מחקר אורך (Longitudinal study), לשם מעקב אחר ההתפתחות האינטליגנציה הרגשית של נבדקים עם מש"ה, מגיל ההתבגרות ועד הבגרות.
3. **אופן המדידה -** בספרות המדעית הוצגה ביקורת מהותית כלפי מבחני האינטליגנציה הרגשית (O'Connor et al., 2019), כיון שבניגוד למבחני האינטליגנציה לסוגיהם השונים, כלי המדידה במבחני האינטליגנציה הרגשית אינם עומדים בתקני המבחנים הפסיכומטריים. מרבית השאלונים הם שאלוני דווח עצמי הנתונים לסובייקטיביות של הנבדק. לאור הקשיים במדידת האינטליגנציה הרגשית באוכלוסייה עם מש"ה מומלץ במחקרים עתידיים לפתח כלים המתאמים לאוכלוסייה זו, מומלץ אף לערוך תצפיות על סיטואציות בזמן אמת במצבי חיים שונים של המשתתפים.
4. **טווח מנת המשכל של נבדקי המחקר -** המחקר התמקד במתבגרים ומבוגרים עם מש"ה קלה לא"ס (IQ = 40-70). אין התייחסות לאוכלוסיית מש"ה ברמה בינונית וקשה, שנמצאים מתחת לטווח IQ זה. במחקרים

עתידיים מומלץ לבדוק אינטליגנציה רגשית גם בקרב משתתפים עם רמות נמוכות יותר של מש"ה באמצעות כלי מחקר מותאמים.

5. **אטיולוגיה** - המחקר התמקד באוכלוסייה עם מש"ה ללא אטיולוגיה ספציפית. במחקרים עתידיים מומלץ להשוות את נתיבי התפתחות האינטליגנציה הרגשית של אוכלוסייה עם מש"ה לאוכלוסייה עם מש"ה עם אטיולוגיה ספציפית, כגון: תסמונת וויליאמס ותסמונת האיקס השביר. השוואה זו תאפשר לבחון האם נתיבי התפתחות של אוכלוסייה עם מש"ה לא"ס הינה טיפוסית גם לאוכלוסייה עם תסמונות ספציפיות, אם לאו.
6. **מניעת הטיית במחקר** - מחקרנו כלל רק את דיווחם של המתבגרים והמבוגרים עם מש"ה אודות יכולותיהם הרגשיות. במחקרים עתידיים מומלץ לכלול גם כלל דיווחים של אנשי הצוות החינוכי, אפטרופוסים או בני המשפחה הסובבים אותם (דו"ח פרוקסי) כדי לאמת את תשובותיהם ולמנוע הטיית בממצאי המחקר.

המלצות חינוכיות

1. **הדרכת הצוות החינוכי/ הטיפול והמשפחה** - קיימת חשיבות בהדרכת הצוות החינוכי/ הטיפולי והמשפחה, במטרה להגביר את המודעות לחשיבות האינטליגנציה הרגשית ושימושיה, ולהקניית דרכי התמודדות והסתגלות מתאימות ויעילות יותר לאנשים עם מש"ה בתחום הרגשי בסביבות חיים שונות.
2. **טיפול תפיסת עולם הומניסטית** - קיימת חשיבות למימוש תפיסת העולם ההומניסטית (Neuman et al., 2008; Reiter, 2023) של האוכלוסייה עם מש"ה במסגרות החינוך, בתעסוקה ובפעילויות הפנאי של אנשים עם מש"ה. מטרת הגישה ההומניסטית היא להעשיר את חיו של האדם עם המוגבלות, לפתח משאלות ומטרות, וכדי להגיע להישגים עם מטרות אלו עליו לפתח את כישורי האינטליגנציה הרגשית שלו. על כן, הענקת סביבת חיים תומכת, השתתפות בפעילות פנאי מספקת, הקניית מיומנויות חברתיות ושיפור מיומנויות קוגניטיביות, עשויים לסייע לאנשים עם מש"ה להסתגל טוב יותר למגבלה ולשפר את איכות חייהם.
3. **מיגור הסטיגמה כלפי אנשים עם מש"ה בהיבטים הרגשיים** - בשנים האחרונות חלה עליה ביחס החברה כלפי אנשים עם מש"ה. יחד עם זאת עדיין קיימות סטיגמות מוטעות במיוחד בהיבטים ההתנהגותיים- רגשיים, כלומר, במידת הקרבה לאדם עם מש"ה (פרץ יהלומי ועמיתים, 2017). על כן, כדי להגיע למיגור הסטיגמה ההתנהגותית רגשית, יש לתת את הדעת למודל התערבותי (Bronfenbrenner, 1977; Schensul, 2009), אשר יוביל לשינוי בשלושה מישורים: רובד אישי, מעגל משפחתי ומשם למעגל המערכתי. למשל, אירוח אדם עם מש"ה במשפחות בקהילה, שילוב בפעילויות בקהילה, שילוב סטודנטים עם מוגבלויות בהשכלה הגבוהה. כמו כן, הפצת מידע אודות מוגבלויות ואהדת התקשורת עשויים להוביל לשינוי עמדות ולמיגור הסטיגמה ההתנהגותית- רגשית.
4. **טיפול אינטראקציות בין אישיות בין אוכלוסייה עם התפתחות תקינה לבין אנשים עם מש"ה** - מפגשים יזומים או ספונטניים בין שתי הקבוצות, במפגשי פנים מול פנים, עשויים לפתח את היחסים החברתיים, ולשפר את האינטליגנציה הרגשית של האוכלוסייה עם מש"ה.

• [לפריט המלא](#)

• [למאגר המחקרים של קרן שלם](#)

• [למאגר כלי המחקר של קרן שלם](#)